

GAMON

Veranderde ruimte vraagt om ander beleidsinstrumentarium

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingsinstrumenten die rekening houden met het behoud van 'groene' kwaliteiten voor een verstedelijkt Nederland. Dat is waar het programma 'Reinventing Landscape Planning in Metroland' dat wordt geleid door Arnold van der Valk (Wageningen UR) om draait. De laatste GaMON-lunchlezing van 2007 vond plaats op 18 december onder leiding van voorzitter Hinse Boonstra (VROM). Naast Van der Valk waren ook de onderzoekers Evelien van Rij (TU Delft) en Terry van Dijk (Wageningen UR) aanwezig. De bijeenkomst werd afgesloten door GaMON-programmacommissie voorzitter Charles Vlek die de reeks lunchbijeenkomsten, met een dankwoord voor de organisatie, afsloot.

In zijn introductie licht Van der Valk toe dat het onderzoek zich bevindt op het kruispunt van economie, ruimtelijke studies en bestuurlijk juridische wetenschappen. Het omvat drie samenhangende onderzoeksprojecten. De onderzoekers vragen zich af hoe de specifieke kwaliteiten van het landschap, met name de afwisseling van bebouwing en open ruimte, beschermd en ontwikkeld kunnen worden. Er is in het onderzoek een benadering gekozen die aansluit bij de dagelijkse leefwereld van bewoners, bestuurders en planners.

Metroland heeft het ruimtelijk beleid ten aanzien van de groene ruimte doorgelicht. De onderzoekers gebruiken de bevindingen als opstap naar een advies over aanpassingen in het stelsel van ruimtelijke ordening om open ruimte in het metropolitane landschap op te waarderen.

Metropolitaan landschap

Van der Valk vertelt dat de groene en open ruimte in Nederland sterk onder druk staat. De oorspronkelijke begrippen 'stad' en 'platteland' hebben hun betekenis verloren in de context van de moderne Nederlandse samenleving en de actuele ruimtelijke ontwikkeling. De onderzoekers gebruiken liever de term 'metropolitaan landschap': dit is een gebied waarin de stedelijke invloed dominant is, zoals meestal blijkt uit de grondprijzen. Tussen de stedelijke nederzettingen bevinden zich grote en kleinere open ruimten, die worden bedreigd door toenemende bebouwing. Ze zijn onderhevig aan kwaliteitsverlies, zoals verspreide bebouwing, verpaarding en het oprukken van autosloperijen.

Ook blijkt dat het behouden van het traditionele cultuurlandschap moeilijk te combineren is met een rendabele agrarische bedrijfsvoering. Bij deze veranderde ruimtelijke situatie horen veranderde beleidsinstrumenten, meent Van der Valk. In de aanpak van hun onderzoek gaan de onderzoekers uit van de constructie van praktijktheorie op basis van welgekozen case-studies. Deze aanpak is een variant op de methode van 'grounded theory' die vaak wordt toegepast in de medische wetenschappen. De onderzoekers hebben onder andere gekeken naar projecten in de Bloemendalerpolder bij Weesp, Midden-Delfland, de omgeving van Leiden, de Amstelscheg in Amsterdam, het Kampereiland nabij Zwolle en de gemeente Moerdijk in Noord-Brabant.

Adoptie van regionaal groen door de stad?

Coreferent Arjen van der Burg van het DG Ruimte (VROM) toont instemming met de meeste bevindingen, behalve op het derde punt (zie kader). Vanuit het beleid geredeneerd is het te vroeg om de termen stad en platteland af te danken. De term 'metropolitaan landschap' verdient zeker overweging, zoals blijkt uit het feit dat het wordt gebruikt in de Noordvleugel van de Randstad voor het landschap rond Amsterdam. Het nadeel is echter dat het ook gebruikt kan worden als excuus voor verdere verstedelijking. Het is toch al metropolitaan? Van der Burg onderschrijft de noodzaak om te zoeken naar nieuwe concepten om >>>

GAMON

Belangrijke bevindingen uit de casestudies

1. Rood voor welk groen?

De waarde van onroerend goed stijgt aanzienlijk wanneer groen in de buurt ligt. Dit blijkt echter niet te gelden voor groen op grotere afstand. Dit groen kan daarom nog niet worden gefinancierd uit opbrengsten van regionale verevening. Het is noodzakelijk om van geval tot geval tijdig en kritisch onderzoek te doen naar uiteenlopende rood-voor-groen oplossingen op regionaal niveau. Daarbij speelt mee dat landschapswaarden niet of slecht zijn te voorzien van een prijskaartje.

2. Restrictief beleid onmisbaar

In het Groene Hart en Midden-Delfland is dankzij het restrictieve beleid minder snel groen door rood vervangen dan in de Randstad. De overheid kan dus wel degelijk een nuttige rol spelen in het voorkomen van ongewenste effecten van marktwerking op het gebruik van de ruimte, bijvoorbeeld door heldere kaders aan de markt te stellen.

3. Gemeenten spil, gemeentegrenzen crux

Het stadscentrische denken rukt op naarmate de gemeenten groter worden. De slagkracht van lokale organisaties die opkomen voor de belangen van de bewoners en gebruikers van de open ruimte, en het vermogen tot effectieve zelforganisatie, wordt op deze manier ondergraven. De partijen die zich inzetten voor het behoud van open ruimten vinden door het sluipende proces van verstedelijking geen gehoor bij de gemeenten waar de gebieden onder vallen. De vorming van sterke groene gemeenten kan een bijdrage leveren aan de versterking van de belangen van mensen in en gebruikers van het landschap.

- >>> de moderne verhoudingen te benoemen. Hij onderschrijft de bevinding uit het onderzoek in het Groene Hart, dat de verstedelijking hiervan redelijk in goede banen is geleid door het restrictieve beleid. De onderzoekers en Van der Burg zijn het erover eens dat veel van de kritiek op het Groene Hart-beleid van de overheid doorslaat. Het restrictieve beleid heeft te maken met negatieve beeldvorming. Dit speelt projectontwikkelaars en bouwlustige gemeenten in de kaart. Tot zover is hij positief over de bevindingen.
- Het voorstel voor groene gemeenten daarentegen ziet Van der Burg als weinig perspectiefrijk en tot op zekere hoogte als in tegenspraak met de andere bevindingen uit het onderzoek. De uitbreidingsdrift van kleine gemeenten moet niet worden onderschat, ze snoepen stilletjes van de groene ruimte. Wel ziet hij nut in de vorming van functionele organisaties, "landschappen" – maar dan in de geest van waterschappen of recreatieschappen. Hij onderschrijft de suggestie van de onderzoekers dat er veel nuttige inspiratie kan worden opgedaan in Engeland en de Verenigde Staten waar publiek-private samenwerking verder is ontwikkeld op het terrein van de landschapszorg dan in Nederland.
- Tot slot haalt Van der Burg aan dat institutionele verhoudingen ervoor zorgen dat stedelijke instellingen zich zelden verantwoordelijk voelen voor groen. 'Kunnen de G4 het Groene Hart niet adopteren?', aldus de coreferent. Later in de discussie met de zaal en de onderzoekers blijkt deze gedachte wel op bijval te kunnen rekenen. Ook wordt er doorgepraat over de definitie 'metropolaan landschap'. Van der Valk wijst daarbij op een weiland aan de voet van station Duivendrecht bij Amsterdam. Om dit gebied aan te duiden als platteland is volgens hem lachwekkend. Volgens promovenda Van Rij werkt het begrip 'metropolaan landschap' omdat door de recreatieve functie van het gebied er een hoge waarde aan de landschappen kan worden toegekend en dat op deze basis de boer recht heeft om meer subsidie. Het is volgens haar schrijnend om te zien dat een boer in Midden-Delfland gebukt gaat onder hoge pachtprizen en lage subsidies, terwijl een boer in Flevoland op relatief goedkope grond zit en over ideale percelen beschikt.

>>>

GAMON

>>> **Groenbeheer bundelen**

Van der Burg geeft nog aan er niet van overtuigd te zijn dat groene gemeenten niet uit zullen breiden. Van der Valk antwoordt dat er sterke aanwijzingen zijn dat groene gemeenten eerder weerstand zullen bieden tegen uitbreidingen van andere gemeenten. Deze veronderstelling haakt in op het punt uit het coreferaat dat er organisaties als de Engelse nationale landschappen zouden moeten komen. Het groen wordt versnipperd beheerd. Voor het belang van deze ruimte is het volgens onderzoeker Van Dijk beter om ze in het geheel te beheren. Een discussiedeelnemer is van mening dat dit in de praktijk ook echt werkt. Ze brengt een voorbeeld naar voren waarin zeven Nederlandse gemeenten vanuit een sterke bundelingsgedachte verrommeling proberen te bestrijden. De zeven gemeenten beheren gezamenlijk de omliggende ruimte. Er is sprake van een afhankelijkheidsgevoel dat volgens haar erg effectief is.

De praktische aanbevelingen uit het onderzoek worden ingebracht in een Community of Practice over Stedelijke Netwerken van Habiforum en verspreid, onder meer, via artikelen in vakbladen.

Meer informatie over Metroland op: <http://www.metroland.nl/>